

Rettferdighet for Spania!

Taler
Nordahl Grieg

Dato
29 august 1937

Sted
Göteborg

- 1 En reise gjennom Spania idag er ikke bare en reise gjennom et krigsherjet land, det er en reise gjennom vår egen tid, og jeg tror vår fremtid.

- 5 Når man kommer over den franske grensen, er den første spanske landsbyen Port-Bou. Den lå ved det grønne Middelhavet og luktet av sommer og salt sjø. Hvor lykkelig livet kunde ha vært her. På husene og trærne stod en sort retningspil, en veiviser som førte inn i byen, alle pilene samlet sig tilslutt om det som måtte være byens hjerte: et mørkt kjellerrum, refugioen, det bombesikre skjulestedet, når de fascistiske flyvemaskinene kommer innover. Det er i alle
10 spanske landsbyer samlingsstedet for menneskene, når representantene for det som kalles en ny kultur, var over dem med sine bombefly, for å tale til dem.

- Menneskene har i tidenes løp mottatt kulturbudskap i templer, kirker og teatre, idag klages det over at disse står tomme, men i dette forsamlingslokalet under
15 jorden er arrangørene deroppe - selv om de helst kaller til møte midt på natten - sikker på å få fullt hus.

- Rundt om i byen hang plakater om hvordan man skulde forholde sig hvis man ikke nådde frem til skjulestedene. Angsten er verre enn faren stod der. Man
20 skulde ganske enkelt legge sig inn til en husvegg med hendene om hodet. På plakaten var tegnet et barn som lå i denne helt korrekte stilling, mens en bombe sprutet i gaten en halv meter borte, og under stod skrevet: nu ligger du trygt.

- Det spanske folk har kanskje hatt andre drømmer om hvorledes de skulde trygge
25 sine barn: opdragelse, viden, sundhet. Det blev ikke slik. Og la oss huske: ingen steder står der skrevet at det er bare spanske barn som må tilegne sig denne nye form for trygghet: å klamre hendene om hodet, innved en husvegg, mens granaten eksploderer.

En aften kom vi til Valencia kl. 4 om natten. Husene lå mørke og stille, men over oss var en vidunderlig stjernehimmel, som begynte å blekne i det første skjær av dagningen. Da hørte vi en fabrikk sirene, så plutselig en til, og med ett var hele byen omspent av en ring av klagende ville sirener: Bombardeo. Det var
35 varslet om luftbombardement som vi hørte. Ut av et hus gled en kvinne med et barn i bylt på armen. Nye kvinner kom hastende, alle med barn, gjennom den månebleke gaten. Noen støttet gamle og syke folk. Sirenene jamret hele tiden. En ny lyd kom til, den øredøvende klappingen av kjepper på husenes dører og vindusskodder. Hvert kvartal har sin makt - som regel en eldre mann, nu slo han
40 med stokken for å få alle ut. Nye kvinner, nye barn strømmet ut, alle stille, ikke et ord blev sagt, på vei til refugioen, de bombesikre rummene.

De reaksjonære i Spania var imot alle sosiale forbedringer, for eksempel anstendige arbeiderboliger. Nu har de begynt krigen mot sitt eget folk, og nu må
45 arbeiderne bygge sig boliger under jorden, underjordiske cementkjellere, for å verge sig mot bombeflyene fra de besiddende klasser. Vi går med strømmen til et slikt refugio. I hundrevis glir kvinnene nedover trappen, noen vil ikke ned, men blir stående oppe hos mennene sine, for det er ikke plass til menn dernede. En kvinne står like ved mig med et lite blekt, storøiet barn på armen. «Det er sykt»,
50 sier hun. «Feber. De friske barna prøver vi å få sendt vekk, men de syke må vi ha hos oss. Å, de er forbrytere!»

Nede i refugioen skimter vi et hav av bleke kvinne- og barneansikter i det svake blå lyset. Så står vi op mot en husvegg og venter. Karlsvognen lyser, noe faller
55 nedover himlen, mot et hustak, er det en bombe? Nei, det er en stjerne.

I den vidunderlige sommernatten hvor vi står og venter på flyene føles alt som en nesten uutholdelig smerte: Hvad mennesker våger å gjøre mot mennesker.

60 Det blev intet bombardement denne natten, de italienske flyene blev drevet ut over havet igjen. Men nettopp på grunn av det ufullbyrdede, nettopp fordi dette var i en by som ennå ikke ligger i krigssonen, blev denne natten som et symbol for mig. Denne ventetiden på bombeflyene - er ikke dette Europas ventetid? Angsten er allerede i våre sind for at sirenen skal gå og forferdelige
65 makter oppe fra nattehimmelen skal ødelegge og drepe. Det er denne ventetiden, som ligger i angst og gru som en mare over Europas demokratier - som en kvelende lammelse over våre struper.

70 Denne natten i Valencia - utenfor krigssonen - tilhører Europa idag, men den tilhører ikke det kjempende Spania, ikke Madrid. Befrielsen fra dette marerittet - det er det verden skylder Madrid.

75 I november ifjor blev fascistene stanset utenfor Madrid. Men hvert eneste døgn siden - helt til denne dag - har byen vært bombardert. De første månedene av tyske Junkers. Flere av byens forstæder er faktisk pulverisert; inne i byen er der smadrede hus i hvert eneste kvartal. En luftbombe på 500 kilo går gjennom et tistasjes hus som om det var papp, og det koster blodige ofre blandt civilbefolkningen.

80

I januar tok luftbombardementene slutt.

Russerne har sendt flyvemaskiner, hurtiggående jagere, og som en storm feiet de himlen ren for de svarte fascistmaskinene. - La gloriosa! roper madrilenerne når de grønne jagerne drønner lavt over takene på vakttenestene.

85

Samtidig fikk Madrid ypperlige luftvernkanoner som tvinger bombeflyene opp i en høide av tre tusen meter, hvor de ikke har noen mulighet for å treffe et mål, men likegodt kan ramme sine egne linjer.

90

Luftbombardementene ophørte; til gjengjeld satte artilleribeskytningen inn. Den kommer plutselig, uventet ved dag eller natt. En lang hvining gjennom luften, så rammer granaten. Så godt er kanonene siktet inn, at de treffer alltid midt i Madrids tetteste strøk, omkring Puerta del Sol eller Gran Via. Det var til dette Madrid jeg kom fra Valencia.

95

Madrid idag er en by preget av rolig vilje, og man kunde si: Av stolt forakt for fascismens angrep. Når granatene begynner å falle i en gate, går folk inn i et portrum. Når granatene slår ned i sidegaten, går de rolig videre. En granat eksploderer foran en sporvogn, føreren klemter utålmodig med klokken og kjører videre.

100

En dag falt en granat like ved en metroinngang og drepte syv og såret toogtyve, mest kvinner og barn. Jeg kom forbi litt senere da noen arbeidere holdt på å spyle vekk blodet; tyve meter derfra holdt andre arbeidere, rolig og samvittighetsfullt på å mure op et slags brystvern, for å beskytte en statue, et kunstverk mot granatene.

105

110 Når bombardementet foregår om natten, er det ingen som går ned i refugioene.
Madrilenerne blir liggende i sine senger, og ikke nok med det, de sover.

I en samtale jeg hadde med general Miaja, Madrids heroiske forsvarer, sa han:
«Ingenting biter på madrilenerne. De fikk en krydret rett av skrekk til å begynne
115 med; nu smaker ikke angsten dem lenger.»

Han fortalte også at han hadde forsøkt gang på gang å evakuere storparten av
befolkningen, han vilde ha folketallet ned fra en million til fire hundre tusen.
Men nei, når lastebilene kjørte op foran husene for å bringe de ulykkelige bort,
120 sprang de ulykkelige og gjemte sig. De vendte ikke tilbake før bilene var vekke og
de følte at faren var over - faren for å komme i trygghet.

Myndighetene hadde nu satt igang en intensiv propaganda for om mulig å få
madrilenerne til å forstå at i Madrid var det ikke til å være. I metroen og på alle
125 gatehjørnene hang plakater, en mor som angst trykker barnet sitt inn til sig,
mens granatene faller, eller bare en rød blodflekk på brostenene og under budet:
evakuer!

Man skulde egentlig tro at virkeligheten, bombardementet hvert døgn, skulde
130 vært tilstrekkelig i så måte.

Men hverken kunst eller granater innvirker på madrilenerne og de blir.

Nede i Valencia traff jeg noen madrilenere som var kommet for å besøke
135 slektninger, de snakket bare om når de kunde komme tilbake til Madrid. De
likte sig ikke i Valencia. Der var langt større trygghet, men der var også angst. I
Madrid var det fare, kanskje død, men en sterkere luft å puste i. Der var mot.

Hvorledes skal en forklare Madrids rolige, usvikelige heroisme?

140 Jeg tror det er fordi menneskene i Madrid betrakter sig som en del av fronten
mot barbariet. Fascistene har villet svekke dette ved daglige, endeløse mord på
civilbefolkning, på kvinner og barn. Klarte de ikke mennene i skyttergravene,
skulde de klare kvinnene og ungene inne i byen. Men nei. I disse dagenes
145 vergeløse kamp på Madrids gater og i Madrids hjem har det vært en hemmelig
og heltmodig forsvarslinje i kvinnes og barnes sinn: no pasaran!

18. juli på årsdagen for generalenes opprør hørte jeg Passionaria tale til kvinnene.
150 Hun sa: Vi må holde våre tårer tilbake for ikke å svekke våre menns mot.

De vil bli i sin by, som ikke lenger bare er deres by, men som er blitt frihetens hovedstad i verden. De har blitt enig med sig selv om å betale prisen som det koster, ti, tyve, kanskje hundre liv hver dag. Men så vet også mennene ved
155 fronten at de har en rolig, hård og stolt by bak sig

I Madrids utkanter går fronten. Hvis man kjører fra Puerta del Sol, i byens hjerte, vil man på fem minutter nå ut til fascistenes linjer.

160 Nå, man blir stoppet før, siste gang i Casa del Campo, hvor republikkens soldater verger Madrid.

Noe av det merkeligste herute er skolene. Mellem trærne er reist noen skur: taket består av jernbjelker med planker og løv slengt opp. På døren står skrevet:
165 analfabeter 9-12, almindelig kultur 2-4. En ung lærer står og underviser sine kamerater.

Herfra går vi inn i skyttergravene. De er cementskulpturer og tørre av solen. De bukter sig frem mot fiendens linjer, som ligger på den kalkhvite skrenten rett
170 overfor. Seksti meter fra fascistenes skyttergraver har våre soldater hugget et stort hull inn i leren. Det er igjen en skolestue. Det hender at det er for risikabelt å gå til skolen ved utgangen av skyttergraven, så kommer læreren ut til dem. Her sitter da elevene på sine lave pulter mellom jordveggene mens granatene fra fascistene hviner over hodet på dem. Det er marokkanere som ligger rett
175 overfor, det er dem som er satt til å hindre det spanske folks skolegang, dets utvikling til et rikere liv.

Her i Madrids forsteder er det stillingskrig. Men firti-femti kilometer utenfor byen raser en krig i verdenskrigsformat, og verre enn det. Republikkens tropper
180 er gått til offensiv; de nøier sig ikke lenger med å forsvare Madrid, de vil befri den. I denne kampen ser vi den avgjørende problemstillingen for vår tid.

Det vilde være galt å skjule at fascistene teknisk sett er overveldende overlegne. De har et artilleri, som spyr ut granater i forferdelige mengder, og de har et
185 luftskyts som både kvalitativt og kvantitativt er uhyre meget mer effektivt enn

vårt.

190 Jeg var flere ganger ved fronten, engang i 30 timer, så jeg har etslags inntrykk av
hvorledes en dag derute forløper. Artilleriet bombarderer våre skyttergraver
uten ophør, og alle tilførselsveier er bestandig under ild.

195 Så kommer flyene. Først noen jagere, som går lavt nedover skyttergravene og
skyter med mitraljøse, en halv time etter kommer Junkersene, gjerne 12
tremotorsfly, beskyttet av tredve jagere. Jorden koker under bornbardementet,
en regn av 10 kilos granater. Så kommer mitraljøseflyene tilbake, så har
Junkersene skaffet sig ny forsyning og er over skyttergravene igjen, så
mitraljøseflyene påny.

200 Hele dagen gjentar dette sig.

I skyttergravene ligger mennene, noen med hodet mot jorden, andre ligger på
ryggen og følger hvert glimt ovenfra bombemaskinene, alle er faktisk vergeløse.

205 Dette foregikk i over tre uker, fra morgen til kveld, gjennom dager som aldri tok
ende (ingensteds lengtes efter natten som i skyttergraven) bare med en visshet:
Imorgen begynner det igjen.

210 Disse ukene er et vidnesbyrd om hvad mennesket kan tåle. Hvor sterkt
mennesket er.

215 Det hendte riktignok en dag under et luftbombardement, som var for grufullt,
at noen av våre tropper måtte trekke sig tilbake fra de grunne skyttergravene,
som ikke bød noen beskyttelse, op mot fjellsiden. Men samme natt gikk de
tilbake igjen.

220 Den dagen skjedde noget merkelig. Våre skyttergraver stod tomme noen timer
på endel av fronten, og vi kunde se i kikkerten hvordan fascistoffiserene forsøkte
å få sine soldater til å gå frem med neveslag og pistoler. Men de fikk ikke en av
sine folk til å gå op av skyttergravene.

Teknikken, kjøpt av kapitalismens milliarder, har fascistene på sin side. Men de
har ikke mennesket, ikke dets mot, dets storhet og verdighet.

Hele det tekniske apparat hos Franco betjenes av tyskere; det glimrende luftskytset, artilleriet, som hver dag med så fremragende presisjon dreper Madrids barn, alt skjottes av tyskere. Flyverne er også tyskere, her kan vi se fascismens nye menneske, kjempende, i aktivitet. Dette nye vesenet som anser
230 krigen for sin fullbyrdelse, hvis hele tilværelse er innstillet på å utdanne sig i tilintetgjørelse og derfor bidrar til smerten og håpløsheten i Europa idag - hvordan er det?

Svaret er - dessverre - av brennende aktualitet for oss alle.
235

Såvidt jeg har sett er disse krigsroboter dårlige kjempere. Hver gang de beskyttet av sine egne luftvern batterier møter en spanier i luften, mann mot mann, er fascistene underlegne.

240 Teknikken, maskinen, utdannelsen, alt er i orden hos dem. Men så meget skal sies til menneskets ros, at mennesket svikter.

De har en slags arier-ideologi; nuvel de stiger op i sin maskin på en spansk flyveplass, bevoktet av sine forbundsfeller, marokkanerne. De skal utføre skitne
245 oppdrag, å jevne fredelige landsbyer med jorden, å drepe kvinner og barn - de er ikke dårligere enn at de blir demoralisert, de har ingen kraft, intet mot, når de i kamp treffer menn som brenner for sitt land og sin frihet.

I motsetning til spanierne kjemper de ikke til det ytterste; når maskinen er
250 rammet, springer de hurtig ut i fallskjerm: de vet at de går til intet verre enn fengslet.

Det må være kommet ordre fra høieste fascistiske hold om at denne tendens til å redde sig skal bekjempes; fra Escorial kunde vi hvert fall se at de andre
255 fascistmaskinene dukket ned efter en av deres egne flyverkamerater, som var sprunget ut, og skjøt på ham med maskingevær mens han sank gjennom luften.

Det kan dog være et spørsmål om dette er den riktige metode til å skape frie, motige menn.
260

Mennesket.

Hvad kan mennesket tåle?

Hvad kan mennesket utrette?

For oss skandinaver er det av brennende interesse å vite. Hvordan våre landsmenn, våre frivillige, klarer kampen på Spanias jord. I hundre år har Norden vært utenfor krig; idag er det hundreder av skandinaver i den spanske folkehær; og hundreder er falt eller blitt såret.

Først hvorfor drog de til Spania?

De kjemper og dør i Spania ikke bare i kamp mot fascismen men også som en protest mot demokratienes forræderi, når det gjelder den spanske republikk. I dette sviket har også de nordiske landene vært med. Spania er blitt berøvet sin rett som medlem av Folkeforbundet; dets skjebne sjakres med i London av en komite som har intet med internasjonal rett å gjøre og hvor der er bare to altbestemmende faktorer: vold og angst for vold.

De skandinaviske frivillige har nedlagt en innsigelse overfor at et folk skal myrdes ned, og den protesten heter: Deres ungdom, deres fremtid, deres liv.

De gir alt, for at ord som frihet og rettferdighet ikke skal trampes ned og drepes. De gir alt for at ikke barbariet skal seire og spre sig som en præriebrand til andre land, til våre land.

Blandt alle de utenlandske frivillige er ingen innsats av vilje og beslutning større enn skandinavenes. De kommer fra demokratiske land, de har alle hatt noe kjært å forlate. For de tyske hjemløse emigrantene for eksempel er den antifascistiske kampen i Spania blitt en selvfølgelig løsning. De kan si med Erich Weinert: «Wir haben unser Heimat nicht verloren, unser Heimat ist heute vor Madrid.»

Skandinavene har et hjemland, og de har hjemlængsel. Allikevel holder de ikke alene ut, men det er et enstemmig vidnesbyrd fra alle de som kjenner dem, at de er blandt de motigste og ukueligste soldatene i den spanske folkehær.

En av de nordmenn som er falt i Spania, er Ingvald Hansen fra Oslo. Han var medlem av Unge Venstre. Av en av hans kamerater fikk jeg greie på, hvorfor han hadde reist dit ned. Han hadde fortalt at hans far var aktiv under unionskampene, den gang da høire gikk i spissen for å selge landet. De

frihetselskende dannet sine rifleringer, de ringer som vårt lands store dikter
305 Bjørnstjerne Bjørnson diktet om. Det var i flukt med denne stolte tradisjon,
denne kampen for friheten, at Hansen reiste nedover, kjempet tappert og falt.

De skandinaviske frivillige er spredt over alle fronter i Spania, selv har jeg bare
møtt de som er i Thälmann-bataljonen. Ute ved Brunetefronten så jeg et glimt
310 av dem en tidlig morgen ved femtiden. Jeg kom sammen med noen tyskere av
samme brigade nedover et lite dalsøkk. I gresset så jeg noen lysluggete karer som
ikke var å ta feil av.

- Skandinaver? ropte jeg.

315

Ja:

I samme øieblikk lød ropet: Aviocion!

320 Og de tyske jagerne strøk lavt nedover dalen, vi kastet oss ned i gresset, der vi
best kunde finne dekning mot mitraljøsen, siden kom bombeflyene som heller
ikke egnet sig for skandinavisk samtale. En halv time efter blev Thälmann-
bataljonen beordret til det mest kritiske sted på fronten.

325 Inne i Escorial traff jeg samme natt flere skandinaver, svensker, dansker,
nordmenn. De var chauffører, de kjørte ambulansevognene og proviantbilene
utover Bruneteveien, som fascistenes kanoner og fly hadde under ild dag og
natt. De hadde ikke sovet på mange døgn; det verste var, sa de, at de for
motorduren ikke kunde høre flyvemaskinene, når de kom, det slet på nervene;
330 fælt var det også å kjøre hele natten uten lanterner i stummende mørke over det
som engang hadde vært en vei, men nu mest var en rekke granathull.

De blev inne i Escorial bare et kvarters tid, så var det å sjangle op i bilen, knakke
hodet mot rattet for å bli våken, og kjøre utover med proviant til kameratene -
335 eller innover med ambulancenes blodige last.

Noen dage efter blev Thälmann-bataljonen trukket tilbake for å hvile, og vi fikk
følge med til en liten landsby under Guadalajarafjellene. Tolv av skandinavene
var blitt såret, og fire var falt ute ved Brunete. Enkelte av de eldste i bataljonen
340 mindtes den gang da det drog 60 skandinaver ut fra Murcia; efter en måneds
kamp var det bare seks igjen.

De hadde hatt det forferdelig ondt ute ved Brunete, evig bombardement,
345 umenneskelig hete, dårlig om vann. I granathullene var det begravet lik, og
vannsiget gikk gjennom noen slike huller; vannet blev derefter. Mange av karene
var syke, dysenteri. Men deres vilje var ubrutt, de var kommet herved for å slå
fascismen, og de aktet å holde ut, selv om det var lenge igjen.

350 Jeg tror, eller jeg vet, at meget kunde gjøres herhjemmefra for å gjøre livet lettere
for våre kjempende kamerater i Spania. Hvert brev, hver avis, hver bok (og
karakteristisk nok er det leksika som er de mest kjærkomne bøker), hver pakke
med tobakk er store begivenheter, ikke i kraft av sin egen verdi, men som bånd
med hjemlandets verden. Det vilde være en stor ting om fagforeninger,
355 verkstedsklubber og lignende vilde holde sig i nærere kontakt med disse
kameratene, som holder vår kamps hårdeste og bitreste stillinger.

De fleste av skandinavene er sjøfolk, det er de tatovertes bataljon. De henter sin
slagkraft under denne umenneskelige krigen fra sitt klasseinstinkt, fra sitt klare
360 politiske syn: de vet nøiaktig hvad fascismen betyr, og de er rede til å stanse
barbariet og grusomheten med sitt liv eller med sitt lemlestedede legeme. De har
ingen personlig ærgjerrighet, de har ikke noe «navn» som skal skinne, og de vet
at deres grav blir ukjent i Spanias jord.

365 Nettopp derfor; la dem føle at de er vår stolthet og kjærlighet.

De avskyr og hater krigen, våre skandinaviske kamerater, de er full av lengsel
etter livets lykkelige ting, men de vet at nu er den bitre forferdelige tiden
kommet over Europa, da freden og det enkleste menneskelige krav må verges,
370 idag i Spania, imorgen kanskje hos oss selv.

Hele deres sunde livsglede har bragt dem nær spanjolene, de forstår hverandre
og holder av hverandre.

375 En morgen hørte jeg noen soldater synge en dansk leirsang ute på veien; brun er
skovens hasselnøtt, brun er også jeg. Jeg trodde det var dansker, men det var
spanske bondegutter som hadde lært den av sine skandinaviske kamerater.

En kveld holdt skandinavene et møte ute i skogen. Vi hadde funnet en
380 furulund, ikke langt fra landsbyen, som vårt eget nordiske landskap. Det var en

varm, klar natt med stjerner, og her inne holdt vi et minnemøte over de fire kamerater som var falt ved Brunete, og dem som ligger i navnløse graver rundt i Spania. En dansk kamerat talte. Han sa: vi føler ikke først og fremst sorg for vi
385 føler at de døde har et bud til oss: gå videre. Så løftet alle neven til knyttnevehilsen, og et vers av Internasjonalen klang ut i den skumrende furuskogen.

Kamerater, jeg vil be dere alle her i denne sal, reise dere i hyldest til heltene i
390 Spania.

På dette møtet ute i skogen vedtok de firti frontkjempere i Thälmannbataljonen en resolusjon, som de ba mig overbringe til dette møte. Den lyder slik:

395 «Vi skandinaver i Thälmann-bataljonen samlet til møte konstaterer med tilfredshet de solidaritetsaksjoner som gjennomføres i Skandinavia til aktiv kamp mot de representanter for barbarismen som med sine kanonprojektiler, spreng- og brandbomber forvandler Spanias byer til ruiner, myrder og lemlester tusener og atter tusener uskyldige kvinner og barn og gjør tusener hjem- og foreldreløse.

400 Ved Brunete, hvor vi har kjempet de siste tre uker, har vi fått de mest slående beviser på den grusomhet der utmerker fascismen. Til geværer og maskingeværer anvendes i almindelighet kun eksplosive kuler som på den mest uhyggelige måte river sund våre kameraters legemer. Ved bombardering av våre
405 skyttergraver fra bombeaeroplaner og kanoner og minekastere søker fascistene i første rekke å drepe og lemleste. 4 av våre skandinaviske kamerater i bataljonen er falt og 12 såret i kampene ved Brunete, de fleste truffet av eksplosive kuler.

Alle våben, bomber, projektiler som anvendes mot oss bærer fascismens merke,
410 av tysk eller italiensk fabrikat. Fascismen er forenet når det gjelder kampen mot demokratiet.

Vi stiller oss ofte det spørsmål i skyttergravene: Hvorfor forener demokratiene sig ikke til motoffensiv mot fascismen. - Hvorfor får vi aldri i våre hender et
415 maskingevær eller en luftvernkanon fra det demokratiske Norden for å anvendes mot demokratiets fiender? Hvorfor hører vi aldri fra det demokratiske Norden et alvorsord mot slike voldsgjerninger som Guernika og Almeria?

Da vi fikk meddelelsen om beslutningene fra de tre internasjonalers møte i

Annemasse, blev det en gledesdag for oss. Vi trodde fullt og fast at nå kommer det demokratiske Skandinavia til å stå på en av de forreste plasser når det gjaldt om å skynde sig med hjelp til det kjempende spanske demokrati og å støtte den republikanske spanske regjering i dens kamp for Spanias uavhengighet og ukrenkelighet.

425

Våre forhåpninger er dessverre ennå ikke gått i oppfyllelse. I stedet for er det for oss ufattelige inntruffet at en del ledende menn, der påstår å representere demokrati, humanitet og fremskritt, åpent har optrådt mot sine internasjonales beslutninger og i stedet for bekjempet en samling av alle antifascistiske krefter til felles aksjoner for det Spania som i dag med ukuelig heltemot fører kampen mot den internasjonale fascisme på Spanias jord.

430

For oss, der har hatt leilighet til å se og erfare den veldige kraft der utløses når folkets brede masser kommer i bevegelse for å virkeliggjøre deres felles mål, vi, som i skyttergravene kjemper side om side med sosialdemokrater, borgerlige radikale, kommunister, anarkister, partiløse og andre med et felles mål for øie, nemlig å slå vår felles fiende fascismen, for oss er det vanskelig å forstå at man ikke i Skandinavia med dens mektige antifascistiske bevegelse og dens skandinaviske regjeringer kan gå ut i enige solidaritetsaksjoner for det Spania der i over et år har ført kamp mot den internasjonale fascisme. Vi må forstå, kamerater, at det er de enige aksjoner og kun dem, der kan bringe virkelig hjelp til det kjempende spanske folk. Det er kun de enige aksjoner av alle antifascistiske og fredsvennlige krefter der kan få fascismen til å forstå at de har reist en storm som de ikke kan betvinge.

435

440

445

Kamerater, vi lover at vi skal anspenne alle våre krefter for å medvirke til fascismens nederlag på Spanias jord, men vi stiller det krav til dere: Mobiliser alle krefter for å skape en bevegelse i de skandinaviske landene så mektig at deres regjeringer forstår at de må handle slik som demokratiets interesser byr.

450

Mot Francos, Hitlers, Mussolinis forenede stormangrep for å slå ned det spanske folks forenede republikk, må vi skape en aktiv front av fredens og demokratiets forsvarere.

455

Det er deres sak å sørge for at skandinavere inntar den fremste plass i en slik front mot fascismens barbari og underkuelse.

[I Gøteborg-talen var det med et avsnitt som ble fjernet i senere norske versjoner. Her er det gjengitt etter en svensk kilde:]

465 Erik Lindblad, Vidnar Jørgensen, Bo Sommelius, Oluf Milde, Herman Wohlin, Axel Rohlin, Fred Kihlberg, Arnold Olsson, Gustav Fridell, Ivan Bergström, Bernhard Bergström, Oskar Gjerstad, Harry Olsson, Henry Vanghus, Noge Jonsson, Gunnar Pettersson, Bernhard Larsen, Ossian Olovsson, Jeppe Petersen, Svend Larsen, Peter M. Larsen, Arne Andersson, Arne Hast, Otto
470 Henrikssen, Carl Rasmussen, Henry Olsen, Stig Berggren, Villy Fuglsang, Kaj Christensen, Harry Ericsson, John Svensson, Georg Torell, Helmer Hansson, Sigvard Jönsson, Herbert Blom, Rudolf Nilsson, Hjalmar Forsberg, Stig Törnell, Einar Lott, Jean Thor Johansson, Jørgen Norup.

475 Dette var namnen.

Jag vet att våra skandinaviska kamrater i Spanien omfattar detta møte i Göteborg med brinnande interesse, och jag vet, att var de är just nu, i viloställning eller i skyttegraven, är de här hemma med sina tankar i dag. Jag vill
480 be mötet sända dem ett telegram som uttryck för vår solidaritet, vår hengivenhet och vår tacksamhet.

Kamrater! Jag har talat mycket om Spanien. Det är därför att jag är fylld av deras frihetskamp, men också därför att våra kamraters insatser där måste bli en
485 förpliktelse för oss, en sporre för vår egen kamp. Våra kamrater där har med sina liv givit en måttstock för vårt arbete - endast den yttersta kraftanspanning förslår.»

Dette var hilsenen fra skandinaverne i den internasjonale brigade.

490

La mig si tilslutt at våre kameraters innsats i Spania må bli en forpliktelse for oss, en innvielse for vår egen kamp. De har med sitt liv gitt en målestokk for vårt arbeide, bare den ytterste anspennelsen teller.

495 Vi må først og fremst ha vår erkjennelse uforsonlig klar når det gjelder fascismen.

500 Fascismens fremstøt i Europa kan defineres slik: de besittende klassers forsvar av sine privilegier med hjelp av den utenlandske reaksjon. Der er intet nytt i denne prosess. Under den franske revolusjon innkalte adelen utenlandsk hjelp mot sine landsmenn. Under Pariserkommunen ilte den fedrelands bekymrede president Thiers til dødsfienden Bismarck for med tysk støtte å massakrere de franske arbeidere. Under den russiske revolusjon fikk de «nasjonale» generalene hjelp
505 av femten intervensjonsarméer for å knuse arbeiderne og bøndene. I Spania fører nasjonalistene krig mot sitt eget folk, og disse spanske nasjonalistene heter: tyskere, italienere og marokkanere.

510 Lovmessigheten er tindrende klar, og vi plikter ikke å glemme den. Det som kalles nasjonalisme fører før eller siden til fedrelandsforræderi, og la oss huske at den dag kan komme, da vi her i Norden må forsvare våre land mot våre egne nasjonalister. Vi må vite, at hver den her i Skandinavia, som sympatiserer med den blodige, nasjonalistiske farce, som heter Franco, vil under en given situasjon bli en forræder mot sitt eget folk og dets frihet.

515 Derfor må kampen mot reaksjonen føres uten noen illusjoner.

For å bekjempe fascismen; den åpenbare og hemmelige, kreves samhold av alle frihetselskende lag av folket. Også her kan våre kamerater i Spania vise oss veien,
520 her ligger venstrefolk, sosialister og kommunister sammen i skyttergraven, de vet at i den ytterste kamp blir samlingen fullbyrdet, den samlingen som er handlingens og kanskje dødens.

Og vi kan og vi må også lære fra Spania, at vi må stå rustet for å verge vår fred.
525 Fascismens metoder er å true med vold og sette vold inn, fordi de vet at de demokratiske statene ikke orker tanken på krigen. Men vi orker heller ikke tanken på at fascismen skal føre sin svinske krig i land etter land, og myrde ned for fote de beste, de som er friheten og fremskrittet.

530 Vi her i Norden må kunne verge oss, og ut fra denne vissheten må vi kunne slå et slag for den internasjonale rettssikkerheten i Europa. Rettferdighet for Spania, rettferdighet for de frie demokratiske stater, det er krav som igjen må bli hørt fra Norden.

535 Våre kamerater, som kjemper i Spania, er nordmenn, svensker og dansker. De er ville individualister, de kommer fra vidt forskjellige forhold, men de er stolte

over sitt fellesskap, de er for første gang glade over å bli kalt med samme navn: skandinaver.

540

Vi skal alle bli stolte over det ordet, når det betyr et fellesskap for å verge frihet og menneskeverd.

Hvad blir den nordiske ungdoms kamp i denne tid?

545

Det er å bygge op mennesket.

Det er mennesket som svikter blant fascistenes soldater, det er mennesket som holder ut i våre rekker. Voldsmennesket, angrepsmennesket bryter sammen under sin byrde, men den som har indre reserver, umistelige verdier, klarer kampen tross alt.

550

Jeg tror det nye og sterke menneskets største egenskap må bli dets evne til solidaritet. Det betyr en større fantasi, en større samvittighet, når det gjelder all urett i verden og som følge derav: en større kraft i kampen mot uretten.

555

Det var i sommer en forfatterkongress i Spania, og etter et nattlig bombardement via italienske fly i Valencia gikk jeg sammen med den hollandske forfatter Jeff Last omkring i gatene, og drøftet kulturens oppgaver. Og det var nettopp denne utvidelsen av den menneskelige fantasi som vi snakket om. Hvis ett enkelt barn blir myrdet, kan det ryste et helt land, undertiden en hel verden, som i tilfellet med Lindbergh-babyen. Men når tusen barn blir myrdet som i Spania, gjør det et svakere inntrykk på verden.

560

Hvorfor?

565

For mig synes det klart at det er selve den borgerlige opfatning av individualisme som vi må bryte ned, for å opnå et sannere fellesskap mellom menneskene.

Individualismen er blitt et lumskt og til det ytterste reaksjonært våben.

Beskrivelsen av et menneskes private anfektelse, det er etter den borgerlige opfatning gode greier, det er menneskeskildring. Men skildringen av et menneske i den sosiale sammenheng, det er agitasjon. Kunsten må ikke bli politisk, ropes det. Det betyr ganske enkelt; mennesket må ikke tenke politisk, mennesket må overhodet helst ikke tenke i en tid, hvor pinlige slutninger er nærliggende

570

575

Jeg tror vår opfatning må være nøiaktig den motsatte: Et upolitisk menneske er en evnuk, som bekjenner sin avmakt og lar sitt liv hemmelig bestemmes av
580 meget politiske mennesker. Og den upolitiske kunst er aldeles ikke upolitisk, den er overordentlig nyttig for dem som vil at oppmerksomheten skal bortledes fra vesentlige og avgjørende ting. En kunst som skildrer vår tids kjempende mennesker og ikke dens evnukker, tror jeg er en bedre kunst, en kunst med livets rett.

585 Den borgerlige individualisme er blitt et politisk våben. Et eksempel: en hel del mennesker er blitt skutt i Sovjet-Unionen for tilstått landsforræderi og krigsforberedelse. De borgerlige aviser har her lett spill, her er en del individuelle tragedier, og alle de befolkningsmasser som står under denne pressens
590 innflytelse vet at nu må de oprøres: i humanitetens navn reises en hetskampanje mot Sovjet-Unionen.

Men en ting er fullkommen sikker: hvis forræderiet hadde lykkedes, hvis borgerkrigen var brutt ut og hadde kostet titusener av liv, vilde disse avisene
595 hilst det med opriktig jubel, uten en tåre over utgydt blod.

Det borgerlige samfunds humanisme kan formuleres slik: Intet er så dyrt som et menneskeliv. Men det er fullkommen fremmed for formuleringen: Intet er så dyrt som ti tusen menneskeliv.

600 Det er denne større humanismen som må gjennomtrenge mennesket i dets kamp for rettferdighet og fred. Det er en humanisme som er klarere, men samtidig også varmere og dypere. Det er medansvarligheten i verdens liv som den innebærer.

605 Et sterkt Norden kan ha myndighet til å være med og forme vår tid og vår fremtid, det er bedre enn den nøitralitet som består i å vente på katastrofen.

Det er vår vilje, det er demokratienes handlekraft, som avgjør om katastrofen
610 skal komme. Det er vår vilje som kan gi Spania dets rett tilbake og stanse katastrofen. Op mot fascismens krigshysteri, som dekker en indre svakhet, må vi sette den hårde, rolige viljen til fred.

Det er denne kampen vi må føre. Og til denne kampen hilser jeg dere, med den

spanske hilsenen:

Salud y animos - styrke og mot!

620

Kilde

Martin Nag og Finn Pettersen (red): Reise gjennom vår egen tid. Oslo 1982, s. 186-199

625

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/rettferdighet-for-spania>

630

635

640

645

650